
Pusztai gyalgcincér

Dorcadion fulvum cervae (J. FRIVALDSZKY, 1892)

Védelmi kategória: A pusztai gyalgcincér kizárólag Magyarországon fordul elő, endemikus faj, ezért kiemelt természetvédelmi jelentősége van. Nem szerepel a Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) által felállított, a veszélyeztetett fajokat tartalmazó listán. Magyarországon 1982 óta védett, 2001-től fokozottan védett, pénzben kifejezett értéke 100 000 Ft. Az Európai Unióban Natura 2000 jelölőfaj.

A faj életvitele: A pusztai gyalgcincér testhossza 11–18 mm. A barna gyalgcincérnél általában kisebb, sokkal karcsúbb, mindig teljesen fekete, beleértve az első csápízt és a lábakat is. Összetéveszthető a barna gyalgcincér fekete színváltozatával. Taxonómiai besorolása vitatott, egyes szakértők alfajként, mások faji szinten különítik el a barna gyalgcincértől, míg a genetikai és alaktani vizsgálatok minimális eltérést mutatnak, valódi fajhatár tehát jelenleg nem igazolható.

Röpképtelen, talajszinten élő cincérfaj, imágói április elejétől június végéig aktívak, rajzási csúcsuk április végétől május közepéig tart. Napos, meleg időben aktívak, veszély esetén fűcsomókba vagy talajrepedésekbe húzódnak. Táplálékuk elsősorban fűfélékből áll, mint a sovány vagy sziki csenkesz, melynek gyökérnyakára a nőtények petéiket is elhelyezik. Lárvaik a talajban, a fű gyökérzetében fejlődnek, azonban a lárvafejlődés részletei nem ismertek. A nyílt, mérsékeltén legeltetett szikes, szoloncsák-szolonyec gyepeket részesíti előnyben, a teljesen zárt gyeptől hiányzik. A számára kedvezőtlen, erősen szikes területeken kisebb, sötétebb színezetű egyedek élnek, míg a kevésbé szikes élőhelyeken jellemzően világosabb és nagyobb testű példányokat lehet megfigyelni.

Elterjedés és állománynagyság: A faj kizárólag a Duna–Tisza közti szikes pusztákon és a Duna menti síkságon fordul elő. Legerősebb populációi Apajpuszta, Harta, Szakmár, Miklapuszt, Dunatetőtlen, Bugyi-Szittyóúrbő, Újsolt térségében találhatók. Sárszentágótai előfordulása vitatott. Potenciális élőhelyének kiterjedése mintegy 32 600 hektárra tehető, de tényleges állománynagysága térben és időben erősen ingadozó. A legnagyobb egyedszámokat a felső-kiskunsági szikes pusztákon és Apajpuszta területén regisztrálták. Máshol gyakran csak néhány példányt figyeltek meg. Az élőhelyi változások mellett az egyedszámot jelentősen befolyásolja az időjárás. Ha például áprilisban és/vagy májusban csapadékos vagy hideg az idő, gyengébb a rajzás, ezáltal a populációk nyomon követése is nehezebb. Genetikai vizsgálatok alapján az egyes élőhelyek közötti populációk alig különíthetők el, morfológiai adatok is csak kismértékű eltéréseket mutatnak.

Veszélyeztető tényezők: Az élőhelyek feltörése (beszántás), a bányászat, a halastavak létesítése, a beépítés, a túl- vagy alullelegeltetés, a belvíz, a kemikáliák erőteljes használata, a mélyebb talajvízszint, valamint az ezüsfű inváziója a legjelentősebb veszélyforrások. Az időjárási anomáliák (tartós belvíz, csapadékos tavasz) szintén jelentős populációcsökkenést okozhatnak. Az intenzív mezőgazdasági művelés is káros számukra.

A megőrzés érdekében szükséges és ajánlott tevékenységek: Alapvetően fontos az élőhelyek jogi védelme, a gyepteltörések megakadályozása, a szántók visszagyepesítése, az élőhelyeiről az özönnövény ezüsfű eltávolítása, a kemikáliák használatának minimalizálása, a szegélyzónák kialakítása és fenntartása. Ezenfelül elengedhetetlen a természetközeli vízgazdálkodás. Fontos feladat a gazdálkodók megfelelő tájékoztatása is.

Pusztai gyalgcincér erősen emlékeztet a barna gyalgcincérre, de teste mindig teljesen fekete (© Farkas Sándor)

Ajánlott irodalom: MÁTÉ & MERKL 2006, MERKL 2014b, MERKL *et al.* 2007

BÉRCES SÁNDOR & SZÉL GYŐZŐ